

ՀՈԳԵԳԱԼՍՏԱԿԱՆՆԵՐ

Հոգեգալստականության հիմնադիրն է Charles Fox Parham: Մնած է 4 Յունիս 1878ին, Muscatine, Iowa մահամբ: Նախապես պատկանած է Ժողովական եկեղեցիին (Congregational Church), ապա յարած է Մեթոսականներուն (Methodist), եւ վերջապէս՝ "Holiness" շարժման: Շատ վաղ հասակէն (15 տարեկան) կարգուած է քարոզիչ: 17 տարեկանին արդէն վկայեալ (իմա՝ արտօնեալ) քարոզիչ էր: Պաշտօնական վաւերացումէն ետք, ամ իր բովանդակ կեանքը մուրից քարոզչութեան: Ունի կարգ մը հրատարակութիւններ, որոնցմէ յիշենք "The Apostolic Faith" պարբերագիրքը: Մահացած է 1929 բուականին, երբ դեռեւս 56 տարեկան էր:

Հոգեգալստականութիւնը (Pentecostalism) սկսաւ 1901ին, Topeka, Kansasի մէջ: Ներկայիս, Կաթոլիկութենէ ու Բողոքականութենէ ետք, երրորդ առաջնորդող ուժը Հոգեգալստականութիւնն է: Վերջինս, խորքին մէջ, շարունակութիւնն է եւ կամ մէկ վերըմտնուումը "Holiness" շարժման: Ներկայիս, այն տարածուած կը գտնենք աշխարհի բոլոր ցամաքամասերուն վրայ: Այս շարժման յարողներուն թիւը այժմ անցած է յիսուն միլիոնը: Աշխարհի ամենախիտ կեդրոններն են՝ Պրագիլը (աւելի քան երեք միլիոն) եւ Չիլիմ (աւելի քան 700,000 հետեւորդ): Մերձաւոր Արեւելքի երկիրներէն (Իսրայէլ, Յորդանան, Լիբանան, Թուրքիա, Սուրիա), Նգիպտոսի միայն որդեգրեց այս շարժումը: Իրիւս արդիւնք այդ համախոհութեան եւ համակրութեան, 1953 թուին, Port Said-ի մէջ հիմնուեցաւ "Middle East Bible School"-ը: Պալէստինա-Ալաւական երկիրներէն յիշենք՝ Պուկարեան, Լեհաստանը եւ Ռուսաստանը: Հոգեգալստականութիւնը Ռուսաստանի մէջ աշխուժացաւ երբ համայնավարութիւնը երկրին իշխանութեան գլուխն անցաւ:

Եթէ «Ենովայի Վկաներ»-ու աղանդը Հայաստան եկած է Լեհաստանէն, ապա Հոգեգալստականութիւնը Հայաստան մերթափանցած է Ռեքամիայէն: Ամոնք կը կոչուին ման ՝ «Քիւնեան Պենտեկոստէներ»: Այժմ Երեւանի մէջ ունին շուրջ վաթսուս հաւաքատեղիներ՝ մօտ հարիւր հոգինոց խումբերով: Այս շարժման հետեւորդներուն թիւը անցած է տասը հազարը եւ հետզհետէ արագ թափով կ'անցնի ու կը բազմաման ամոնք: Տեղեկութեանց համաձայն, ամոնք քարոզչական ասպարէզը կամ ցամքը բաւական ըմդարձակ է. այն կ'ըմդգրկէ հետեւեալ բաղաբները՝ Հոկտեմբերեանը, Արտաշատը, Աշտարակը, Արարատը, Դիլիջանը, Սեւանը, Չարենցաւանը, Հրազդանը եւ այլ վայրեր:

Հոգեգալստականութիւնը մուտք գործած է Ռեքամիա մի ոմմ քարոզիչ՝ John E. Voronaeff-ի կողմէ, 1922 թուին: Այս գործունեայ ու համարձակ քարոզիչը հազարաւորներուն դարձի բերած է դէպի հոգեգալստականութիւն: Ան յանդուգնօրէն ու անդուլտօրէն քարոզած է Մկրտչականներուն եւ Աւետարանական այլ խումբերուն: Վիճակագրութեանց համաձայն, 1926ին, Հոգեգալստականներն ունէին շուրջ 350 հաւաքավայրեր՝ 17,000 հետեւորդներով: Անի հետեւանս այս աշխոյժ ու եռանդուն քարոզչական գործունէութեան, Օստայի մէջ կեդրոն մըն ալ հաստատուած է "All Ukrainian Council of Christmas of the Evangelical faith" ամուսնով:

Ռեքամիացի ժողովուրդին կրօնական ջերմեւանդութեան չափին ու սահմանին առ տեղեւան ծանօթամալու համար ժամանած քարոզիչին ցամած հաւատքի հումտերը, ըստ երեւոյթին, պարարտ հող գտնելով, արտասովոր անմամ մը ահագանքը հնչեցուցին: Պատկան մարմինները, երկար թմբիթ մը զարթնած, ամմիջապէս հալածանքի դիմեցին ու հակահալածով մը կասեցուցին ամոր բազմապատկումն ու տարածումը:

Հալածամանց յաջորդեցին բիրաւոր հաւատացեալներու բանտարկութիւնները, ընդ որում եւ՝ քարոզիչ եւ հովիւ Voronaeffին: Մեզի հասած ստոյգ աղբիւրներուն համաձայն, հովիւն երբեք չկրցաւ վերագտնել իր երբեմնի ազատութիւնը: Կառավարական դաւադրութեանց պատմաւորով, հովիւին կիմն ալ ըսան տարուայ տածանակիր բանտարկութեան մը դատապարտուեցաւ:

1930ական թուականները դաժան ու ամարդիւն տարիներ եղած են Հոգեգալստականութեան ծաւալման ու ըմդարձակման տեսակէտէն: 1939 թուին, երբ այս շարժման պատկանող եկեղեցիները Լեհաստանէն յանձնուեցան Խորհրդային ուժերուն, ամոնք սկսան իրենց վերածմունդն ապրիլ: Այս գործունեայ հաւաքատեղիները, որ իրենց ծագումն ստացած էին Ռեքամիայի եւ Պենտոսիոյ մէջ, հարկադրուեցան միանալու Մկրտչականներուն եւ Աւետարանականներուն՝ Գերմանական (մացի) իշխանութեանց թելադրութեամբ:

Հետաքրքրական է նշել որ խորհրդային կարգերը, հակառակ կրօնական ծաղաղման հանդեպ իրենց ցուցաբերած ամենապստ դիրքին, առելի համոզուծելի կը գտնէին մկրտական-մերուցողութիւնը, քան՝ Հոգեգալստականներուն: Մկրտչականները կը համարուէին հմա-զանդ, կարգապահ եւ զուսպ հաւատացեալներ. իսկ հոգեգալստականները՝ մոլեռանդ, վտանգաւոր, ամբուսպ եւ անդրդուէլի:

Խորուշէնի ժամանակ, Հոգեգալստականներ, Ղրիմի շրջանէն, Լիթուանիայէն, Մոսկուայէն եւ այլ վայրերէ, կը ձերբակալուէին եւ կ'արգելափակուէին՝ ի վնաս երկրի իրենց գաղափարաստութեան ու գործունէութեան համար: Ամոնց հիմնական հակակառավարական ըմբացքը մոր սերունդի պատանիները խորհրդային կեանքէն շեղելու եւ ընդհանրապէս խորհրդային ուսման, իմշպէս մաւ բանակին եւ Կուսակցութեան հակադրելու մէջ կը կայանար: Այս յանցագործութեամբ էր որ կը մեղադրուէին ու կը հալածուէին ամեն-Հոգեգալստականներ, խուսափելու համար կառավարութեան խուզարկու հայեացքէն, իրենց առօրեայքները սովորաբար կը դարձնէին մութ ու խուլ տեղերը, իմշպէս՝ լեռները, անտառները, կիսախաւար սեմեակները եւայլն: Զամագմեմ աղբիւրներ կը վկայեն որ դեռեւս 1950ին, Ռուսիոյ մէջ արդէն իսկ կային շուրջ 250,000 հոգեգալստականներ:

Արդ, ի՞նչ է հոգեգալստականութիւնը եւ ամոր ուսուցած գաղափարաստութիւնը: Որո՞նք են այս շարժման էական եւ յատկանշական կողմերը:

Հոգեգալստականութեան ծագումը սուրբգրական է. այս հիմնուած է Գործք Աղաքելոցի այն հատուածին վրայ ուր կը մկարագրուի Հոգեգալուստը (Տե՛ս Գործք Առք. Բ)

1-4): Վերնատան մէջ հաւաքուած առաքեալներ երբ ջերմեռանդութեամբ կ'աղօթէին, Սբ. Հոգիով լեցունեցան եւ սկսան տարբեր լեզուներով բարբառել: Այս մշամակելի դէպքը հիմքը կը ծառայէ եւ առանցքը կը կազմէ հոգեգալստական հաւատքին:

Հոգեգալստականներ, իրենց հոգեւոր պաշտամանց ըմբացքին, կը շեշտեն լեզուախօսութեան (Glossolalia) անհրաժեշտութիւնը: Համաձայն ամոնց համոզման ու մեկնութեան, այս լեզուաձիրքը կամ ի վերուստ պարգեւուած այս բացատրիկ շմորիքը, ամտարակոյս, Սբ. Հոգիով մկրտուած ըլլալու ճշմարիտ իրողութիւնը կը մատնանշէ: Առաքեալներ, որ հանդիսատեսը եւ ըմկալողները եղած էին այդ պարգեւին, այլափոխած էին իրենց ողջ էութիւնն ու կեանքը: Այս փոխակերպումը, կը հաւատան հոգեգալստականներ, շարունակական վիճակ մըն է, եւ այսօր եւս կրնայ կրկնուիլ եթէ հաւատացեալը մտադրէ ապաշաւի, զոյժման, խոստովանութեան, դարձի, մեղաց թողութեան եւ աղօթքի նամապարհով ընդգրկել այս մոր իրավիճակը:

Երուսաղէմի մէջ պատահած այս դէպքը իր տեսակին մէջ ամենեւին եզակի չմնաց, այլ՝ կրկնուեցաւ: Գործք Առաքելոցը կը յիշատակէ մաւ Կեսարիայի դէպքը (Տե՛ս Ժ. 44-48), ուր հեթանոսները կ'ընդունին Սբ. Հոգին. ապա եւ՝ Եփեսոսի պատահարը, ուր «քանի մը աշակերտներ» եւս կը ստանան Սբ. Հոգին, եւ «ամուր լեզուներ» կը խօսին (Տե՛ս Գործք. Առք. ԺԲ. 1-7): Երրորդ յիշատակարանը կատարուած է Պօղոս առաքելի Կորնթացոց ուղղուած առաջին թուղթին մէջ, ուր կ'ըսուի. «Քանզի մէկ Հոգիով մէկ մարմնի մէջ մկրտուեցանք մենք ամենքս . . . , եւ այդ մէկ Հոգին խմեցինք» (Ա. Կորնթ. ԺԲ. 14):

Յետ-առաքելական դարաշրջաններուն, լեզուախօսութեան դէպքերը զգալիօրէն մուգեցան որովհետեւ Պօղոս առաքել խիստ պահանջքներ եւ սահմանափակումներ կատարած էր այդ ուղղութեամբ. այսպէս՝

ա. համարային պաշտամանց մէջ երեքէն առելի լեզուախօսութիւն չըլլայ.

բ. Լեզուախօսութիւն չկատարուի եթէ բացատրող չկայ.

գ. Լեզուախօսը իր շմորիքը հրապարակաւ ցուցադրելու մարմալը չունենայ (Տե՛ս Ա. Կորնթ. ԺԳ. 26-40).

Լեզուախօսութեան մօտաքանց մէկ այլ եմբադրութիւն է մաւ սուտ մեկնաբանութիւնները, լեզուախօսական խաբէրայութիւնները, գրախօսութիւնները եւ սխալ մարգարեացումները: Յարեւմտեան երեւոյթներ եկան փուն ու ամարժէք դարձնելու այս երկմապարգեւ շմորիներու եւ ձիրքերու կիրառումը:

Հայրաբանական գրականութեան մէջ հատուկեմտ յիշատակումներ կատարուած են լեզուախօսութեան մասին: Իրենիոս (ՅՏ. 130) իր «Ընդդէմ հերետիկոսաց» եւ Տերտուլիան (ՅՏ. 160) իր «Ընդդէմ Մարկիոնի» գրութեանց մէջ մշուումներ ունին հոգեւորութիւնը գրեթէ անհետացած էր: Լեզուախօսութեան հետքերը վերստին մշմարելի դարձան Գերմանիոյ մէջ Radical Anabaptist-ներու երեւումով, եւ ապա, ԺԷ. ԺԹ. դարուն, Ամերիկայի մէջ, լեզուախօսութիւնը աշխուժացաւ "Shakers" շարժման մէջ, իսկ մէջ (Port Glasgow) լեզուախօսութիւնը բաւական ընդհանրացաւ:

Այստեղ, իբրեւ հետաքրքրություն կ'արժէ մեջբերել լեզուախօսութեան օրինակ մը, իր թարգմանութեամբ կամ մեկնութեամբ "Da Shoentee Konomeki no sienti holay coriente no shoente mees . . ." որ թարգմանի՝ «Տէր Աստուածդ կ'ըսէ քեզի թէ Ամ հոս քու քովդ է»:

Իմշպէշս պետք է հասկնալ ու բացատրել լեզուախօսութիւնը: Ասիկա ինքնին մեծ հարց մըն է որուն պատասխանը կը տառապի անորոշութեամբ: Լեզուախօսութիւնը, լեզուաբանական տեսանկիւնէն դիտուած, ոչ մէկ արժէք ունի, որովհետեւ չի մերկայացնէր մեռած կամ կենդանի լեզուի մը թէկուզ հեռաւոր մէկ պատկերը կամ մտածութիւնը: Գիտուններ կ'ըսեն թէ լեզուախօսութիւնը անորոշ, անիմաստ, անմբոնելի հիշիւմներու ամպերջ շարք մըն է: Այլը կը պնդեն թէ, այն՝ «Աբ. Հոգու կողմէ թելադրուած Գերբնական խօսքեր են», որ կրնան արտաբերուիլ զանազան լեզուներով՝ առանց արտասանողին իմացութեամբ:

Լեզուախօսութիւնը Աբ. Հոգւոյ իմը պարզեցնէր մէկն է: Լեզուներու թարգմանութիւնն ալ առանձնակի շնորհ մը կը համարուի (Տե՛ս Ա. Կորնթ. Ժբ. 8-11):

Լեզուախօսութեան ակնարկելով Մեծն Առաքեալը կը գրէ. «Գոհութիւն Աստուծոյ. ձեր ամենուն համեմատ աւելի շատ լեզուներ կը խօսիմ» (Ա. Կորնթ. Ժդ. 18): Առաքեալը ոչ միայն ինքը խօսած է, այլեւ քաջալերած է որ այն շարունակուի՝ «լեզուներ խօսիլ մի՛ արգիլէք» (Ա. Կորնթ. Ժդ. 39). պայմանաւ որ անշուշտ մէկը գտնուի որ թարգմանէ, այլապէս լուրջութիւնը մախրմտքի է (Տե՛ս Ա. Կորնթ. Ժդ. 28): Այստեղ, անհրաժեշտ կը համարենք նշել որ լեզուներու մեկնաբանութիւնները յաճախ եղած են բռնագրօսիկ եւ ըստ կամս: Ոմանք, թարգմանութեան պատրուակով, քննադատական եւ մախատական խօսքեր արտասանած են վիրաւորելու համար ունկնդիր բազմութիւնը:

Հոգեզալստականները Աբ. Գիրքը կը համարեն միակ պատմական ու վաւերական մատենաբ, ուր Աստուծոյ մերշնչումով արձանագրուած ու մէկտեղուած կը գտնուին հաւատքի վերաբերող բոլոր հարցերը: Հոգեզալստականները բառացիօրէն կը վերցնեն Աստուածաշունչի ամէն մէկ տողը: Անոնք հաւատք կ'ընծայեն այնտեղ պատմուած իւրաքմաչիւր դրուագին: Աստուածաշունչը իրենց վարդապետական հարցերուն միակ ուղեցոյցն է: Չիք հաւատալիք արտաքոյ Աբ. Գրքի: Այսպիսով, անոնք կը հաւատան:

ա. Մկրտութեան ի Հոգին Սուրբ

բ. Լեզուախօսութեան (Glossolalia)

գ. Ծածկալեզուներու մեկնաբանութեան կամ թարգմանութեան

դ. Մարգարէութիւններ կատարելու ձիրքին

ե. Աղօթքով բժշկութեանց

Հոգեզալստականները կը պահանջեն առաքելական դարաշրջանի հոգեւոր պաշտամանց եւ արարողութեանց պարզութիւնը: Կը հաւատան մէկ Աստուծոյ եւ կ'ընդունին Երրորդութեան գոյութիւնը: Կը հաւատան Քրիստոսի աստուածութեան, Կոյս Ծննդեան, առանց մեղաց կենքի, հրաշքներուն, մեղաց քաւութեան՝ արեւմ հեղմամբ, յարութեան, համբարձման եւ երկրորդ Գալստեան: Կը մերժեն մանկամկրտութիւնը: Կ'ընդունին վերջին ըմբօրքը, բայց չեն հաւատար գոյացափոխութեան: Վերջին ըմբօրքը կը կատարեն պարզապէս իբրեւ յիշատակում: Ունկնդայի արարողութիւնը կը կատարեն իբրեւ աստուածային պատուէր: Հաւատաբուծումները կարելու են հաւատացեալին հաւատքի խորութիւնը եւ անկեղծութիւնը չափելու տեսակէտէն: Հոգեզալստականները մասնաւորապէս կը շեշտեն վերստին ծնունդը Աբ. Հոգիով, փրկութիւնը՝ հաւատքով, Քրիստոսի երկրորդ մօտալուտ գալուստը եւ աստուածային բուժման կարելորդութիւնը:

Հոգեզալստականները պարտին բարեգործութիւններ կատարել առ ի մշան ճշմարիտ քրիստոնէութեան: Անոնք կ'այցելեն հիւանդները, կը քաջալերեն վհատեալն ու սրտաբեկը, կը զօրացնեն տկարը եւ փրկութեան մասնաւորի կը մատնանշեն:

Հոգեզալստականներ պարտին՝

ա. խիստ պահեցողութիւն կատարել

բ. հրաժարիլ աշխարհիկ եւ վաղամեցիկ հաճոյքներէ

գ. հնազանդիլ երկրի օրինաց

դ. տասանորդը մատուցել առ ի շինութիւն եկեղեցւոյ

ե. չմասնակցիլ պատերազմներու

զ. չվճարել մարդկանց ու չոչնչացնել մարդկանց ունեցուածքը

է. չգործածել ոգելից ըմպելիքներ, ծխախոտ եւ մոլեխիմդ

ը. չպարել եւ բախտախաղութեան անձմատուր չըլլալ:

Հոգեգալստականներ մուխրապետական կարգ չունին: Հոգեգալստական բոլոր անդամներում ամխտիր տրուած է քարոզելու եւ հոգիներ դարձի բերելու իրաւունքը: Անոնք կրնան վկայութիւններ կատարել, հրապարակաւ սրտաբուխ աղօթքներ մատուցել, բժշկութեան աղեսամբներ ընել Տիրոջը, եւայլն:

Հոգեգալստականներ կարեւորութեամբ կ'ընդգծեն Տիրոջմով բուժուելու համգա-մամբը: Այս շարժման սկիզբէն ի վեր, հաւատաբուժումը եղած է իրենց հաւատքի կորի-գային հարցելէն մէկը: Անոնց հայեցակէտը այս մասին պարզ է ու յստակ: Ամէն հաւա-տացեալի առանձնաշնորհումն է բուժումը, վասն զի եթէ մարդկութեան անկումը հիւան-դութիւն եւ տառապանք բերաւ աշխարհին, ապա Քրիստոսի բերած փրկութիւնը իր հետ բերաւ մաւն դարձում եւ բուժում: Հոգեգալստականները տառացիօրէն կը հաւատան աւե-տաբանի այն խօսքին թէ «հիւանդներու վրայ ձեռք պիտի դնեն եւ բժշկեն» (Մրկ. Ժ2. 18): Անոնք մատնացոյց կ'ընեն մաւն Յակոբոսի թուղթը, ուր կ'ըսուի. «Ջեզմէ մէկը հիւանդ է. թող կամչէ եկեղեցւոյ երէցները, եւ ամոր վրայ աղօթք թող ընեն եւ իւրով օծեն Տիրոջ անունով» (Յակոբոս ե. 14): Այս առնչութեամբ, կ'արժէ յիշել մաւն որ Հոգեգալստականներ հիւանդին կը յանձնեն վրան աղօթք ըսուած թաշկիմակ կամ (վաղարշամակ)՝ առ ի բուժումն ախտերու եւ ցաւերու (հետեւողութեամբ Գործք Առաքելոցի Ժթ. 12ին):

Արդ, եթէ բժշկութեան աղօթքը կարգացուի եւ հիւանդին առողջական վիճակը չի բարելաւուի, այն ատեն կ'ա՛մ հաւատքի պակաս կայ եւ կ'ա՛մ Տէրը հիւանդութիւնը եւ ցաւը կը գործածէ իբրեւ պատժամիջոց: Այս մօտեցումը եւ համոզումը արդիւնք է Յով-հաննու Աւետարանի այն հատուածին որ կ'ըսէ. «Աստուած մեղաւորներուն չի լսեր, բայց եթէ մէկը աստուածապաշտ է եւ Անոր կամքը կը կատարէ, ամոր կը լսէ» (Յովհ. Թ. 31):

Հաւատաբուժումներ կը կատարուին պաշտամանց ընթացքին եւ այլուր: Հոգեգալս-տականներուն պաշտամունքը բաղկացած է ինքնաբուխ աղօթքներէ, երկար ու միանուագ քարոզէ: Քարոզները երբեմն երկախօսութեան կը վերածուին քարոզիչին եւ անդամներուն միջեւ: Քարոզներուն միւրը Աստուածաշունչէն կը քաշուի եւ շեշտը կը դրուի Աստուծոյ սիրոյ վրայ: Պաշտամունքի ընթացքին կը հայցուի Սբ. Հոգու ներկայութիւնը եւ ներ-գործութիւնը, որուն պէտք է յաջորդէ լեզուախօսութիւնը: Ծափեր կը զգետնուին՝ չդի-մանալով Սբ. Հոգու զօրութեան: Գետնի վրայ մարած կը մնան քանի մը վայրկեան եւ ապա ոտքի կը կանգնին աւելի կազդուրուած ու զօրացած:

Պաշտամանց ատեն հաւատացեալք կ'երգեն, կը ծափեն եւ անձնական վկայութիւններ կը մէջբերեն: Երգերուն սովորաբար կ'ընկերանան երաժշտական գործիքներ, ինչպէս՝ կիթառ, աւագափող (trombone) եւայլն: Ինքնակալ պարերը ամբածան մաս կը կազմեն արարողութեանց:

Հոգեգալստութեան յարանուանական խումբերը բազմաթիւ են, ինչպէս՝ Church of God, Church of God in Christ, Pentecostal Holiness Church, Assemblies of God եւայլն: Ի շարս ասոնց, կայ մաւն աղանդաւորական միւլը, որոնց մէջ կը մտնեն՝ The United House of Prayer for all People, The Snake-Handlers եւայլն:

Փակագծի մէջ կ'արժէ ամփոփ յիշել որ "The Snake-Handlers" աղանդը հիմնուած է Աւետարանի այն խօսքին վրայ որը կ'ըսէ. «ձեռքերմին օծեր պիտի բռնեն . . . եւ պիտի չվնասէ անոնց» (Մրկ. Ժ2. 18): George Went Hensley (նամշցուած իբրեւ "Little George") անունով անձնաւորութիւն մը, խիստ հետաքրքիր աւետարանի այս տեղեկութեան վրայ, փափաքած է փորձել: 1909ին, որոշած է մագլցիլ Tennessee-ի "White Oak" կոչուած լեռը՝ բոժոժաւոր օձ գտնելու մտադրութեամբ: Վերադառնալով իր թունաւոր որսով, արարողութիւնն սկսած է ծանօղաներով, դափերով (փոքրիկ թմբուկ), ձեռնածափերով եւ ոտքերու կատաղի դոփիւններով, որուն ընթացքին արկղէն դուրս բերուած է բոժոժաւոր օձը եւ ձեռքէ-ձեռք փոխանցուած է՝ առ ի քննութիւն իրենց հաւատքին: Մեզի հասած ստոյգ տեղեկութեանց համաձայն, արդիւնքը եղած է ողբերգական ու սրտանմլիկ: Բազմաթիւ հաւատացեալներ խայթուելով օձին կողմէ ամմիջապէս իրենց մահկանացուն կ'ընած են: Այս մահերը վերագրուած են զոհերուն անհաւատութեան կամ բերահաւատութեան:

Հոգեգալստականութեան զարգացման ու բարգաւաճման մեծ զարկ տուած է մեծահա-րուստ հայ մը Գալիֆոռնիայէն՝ Տեմոս Ծաքարեան անունով: 1930-40ական թուականներուն Պր. Ծաքարեան "Neo-Pentecostalism"ին մեծապէս նպաստած է իր հիմնած "The Full Gospel Businessmen's Fellowship International (FGBMI) կազմակերպութեամբը (գործօմ մասնակցութեամբը անունի քարոզիչ՝ Oral Roberts-ի):

Պատմությունը ամփմայօրեմ ձաղկած ու վարկաբեկած է հոգեզալստականները եւ բացասական կողմերով մկարագրած է ամոնց գործունէութիւնը: Հոգեզալստականներ, տասնեակ տարիներով հալածուած են իրենց հակաքրիստոնէական արարքներուն համար: Անոնց եկեղեցիները հրդեհուած են: Անոնց Սբ. Հոգւոյ վարդապետութիւնը (մկրտութիւն ի Հոգիւն Սուրբ) ոչ միայն քմնադատուած է, այլեւ՝ ամարգուած: Անոնց արտասովոր պարերը, ցատկոտութիւնը, վայմատուն միշերը, զգետմումները եւ ամիսները հնչիւններու արտաբերումները (իմ'ա լեզուախօսութիւն) մկատուած են արդիւնք յիմարաբանութեան ու զոռանցանքի:

Զափազանց դժուար է դատումներ կատարել հոգեզալստականներուն մասին՝ իրենց մասնատուածութեան պատճառով: Իւրաքանչիւր խումբ ունի իրեն առանձնայատուկ եղանակը պաշտամունքի եւ գործելակերպի: Սակայն կարելի է գտնել ընդհանուր յայտարար մը իրենց հաւատքի գծով: Հոգեզալստականներ կը շեշտեն մկրտութիւնը ի Հոգիւն Սուրբ եւ լեզուախօսութիւնը: Աւետարանական եկեղեցիներէմ բաժնուելու գիմով ամոնք յարած կը մնան լեզուախօսութեան: Կարգ մը հոգեզալստականներուն համար իրենց պաշտամանց միակ մպատակակէտը լեզուախօսութիւնն է: Ոմանք պաշտամունքը իր մպատակիմ ու լրումիմ հասած կը համարեն եթէ արտաքիմ մշաններ յայտնուիմ (իմ'ա լեզուախօսութիւն, բժըշկութիւն, զգետմում եւլմ.): Այլք, կ'ամտեսեն կարեւորութիւնը այս մշաններուն եւ կը կեդրոնանան աւելի սիրոյ եւ քրիստոնէական այլ առաքիմութեանց վրայ:

Այստեղ տեղը չէ համակողմանի քմնութիւն եւ համեմատութիւն կատարելու մեր եւ հոգեզալստականներուն միջեւ: Բաւ կը համարենք յիշել որ ամոնք կը մերժեն աւանդական եօթը խորհուրդներու կարգը: Անոնց մօտ մամկամկրտութիւնը արգիւնած է, իսկ կրկնամկրտութիւնը՝ արտօմուած: Սբ. Հաղորդութիւնը Քրիստոսի մարմիմն ու արիւնը չէ: Վարդապետական այլ հարցերու մէջ եւս տարբերութիւններ կարելի է գտնել:

Ընդհանուր առմամբ, հոգեզալստականներ ծայրայեղական են: Անոնց մոլեռանդութիւնը չափ ու սահման չի ճանչմար:

Ներկայիս, հասարակութեան վտանգ կը սպառնան բոլոր այն կրօնական խմբակները կամ յարանուանութիւնները, որոնք կը ջանան խեղդամահ ընել առողջ եւ ազատ բանականութիւնը կրօնական զգացմանց մէջ:

ՁԵՆՈՒՐ ԲՆՆՅ. ՆԱԼՊԱՆՏԵԱՆ